Leon Krier: *"In this crisis of construction, the architectural project has regained all its millenial dignity as a thinking instrument. It becomes now clear that the architectural reflection can at this precise moment only be undertaken through the practical exercise in the form of a critique or in the form of critical project."*

KUNSTEN Å BYGGE BYER *Piotr Choynowski Oslo 1980*

Foto: Erling Okkenhaug .

Det hevdes at tradisjonelle byer vokste spontant og organisk i løpet av lang tid, og derfor har de fått kvaliteter som vi nå beundrer og savner, men som vi samtidig føler oss maktesløse å skape. Denne følelsen er et resultat av kort hukommelse. Riktignok ble byer utviklet stort sett ved en langvarig prosess, men de oppsto ikke alltid spontant, men ble ofte grunnlagt og planlagt på forhånd. Slik planlegging var basert på presis kunnskap, utviklet gradvis på grunnlag av kollektiv erfaring og behov. Disse ble hele tiden samlet og formulert av teoretikere fra Vitruvius til Sitte. Denne kunnskapen - kunsten å bygge byer - basert på den ene side på håndverk og på den annen på erfaringer (både praktiske og estetiske), fungerte harmonisk i hvert samfunn og i hver kultur frem til industrialismens gjennombrudd. Industrien gjennom å eliminere håndverket, rystet hele den etablerte strukturen som siden ble definitivt knust av funksjonalismens fornekte]se av all tradisjon. Kunsten å bygge byer ble proklamert død og dens dødsattest var Athen Charteret.

Arkitektonisk språk - Typologien

Under mitt forskningsarbeid i Polen, hvor jeg gjennom semiotisk analyse prøvde å definere arkitekturens kommunikasjonsevne, kom jeg til den konklusjon at arkitekter bruker i dag et sosialt fremmed, hermetisk språk, som de bruker til å snakke utelukkende seg imellom. Samtidig har hver samfunn og hver kultur utviklet sin egen, på generasjoners erfaring basert byggespråk, med funksjonelt presise, gjenkjennbare bygningstyper. Helt frem til modernismens tidsalder har arkitekturen beriket, utviklet og utdypet dette språket men fornektet det ikke. På denne måten kunne arkitekturen fungere sosialt og det var ingen forskjell i vesen mellom denne og den anonyme byggekunsten.

47 år med Athens Charteret
Etter nærmest femti år med byplanlegging i Charterets regi ble dette dokumentet karakterisert som en sykdom som dreper våre byer. Det sier slutterklæringen fra den siste UIA kongressen i Mexico, som ble undertegnet av flere av Charterets opprinelige skapere. Denne erklæringen som fikk navnet Machu Picchu Charteret, og som er det arkitektoniske establishmentets siste ord, er meget illustrerende i sin mangel på et forsøk å formulere noen brukbart alternativ. Den gjenspeiler således den maktesløsheten og impotens som preger generasjon av modernister i dagens katastrofale situasjon.

Organisk desentralisering
Samtidig pågår nå forsøkene i retning av å finne en slik alternativ i flere land blant yngre kretser av arkitekter konsentrert rundt L.Krier og M.Culot. Man tar sikte på å redde byen gjennom å forkaste den uheldige soneplanleggingen og erstatte denne med mer tradisjonell og harmonisk plan. Eliel Saarinen, kanskje den siste store byplanlegger og bykunstner, utarbeidet en byutviklingsmodell som han kalte for "organisk desentralisering".

Denne modellen ble bygget på 2 prinsipper:
-a) organisering av hovedaktiviteter i funksjonelle konsentrasjoner
-b) organisk desentralisering av disse konsentrasjoner

Med andre ord betyr denne modellen at en stor by skal bli en sammensetting av mindre selvstendig fungerende enheter. Gjennom 'a' oppnår man å skape humane levevilkår i bydelen og gjennom 'b' en funksjonell orden og effektivitet for byen som helhet. Soneplanleggingen har skapt en situasjon hvor parasittiske og stadig voksende forsteder presser på de historiske bysentrene slik at de blir overbelastet og 'eksploderer'. Mekanisert transport bygget opp om denne prosessen mot byens sosiale og fysiske forfall.

Isteden innebærer Saarinens modell en transformasjon av både sentrum og periferi inn i komplekse bydeler (lokalsamfunn), hvor arbeid, fritid, bolig og kultur befinner seg i fotgjengeravstand fra hverandre slik at pendeltrafikken elimineres. Isteden for å være "sove-by" blir bydelen et fullverdig urbant bymiljø - en by i byen.

De grunnleggende ideer for en alternativ bytenkning ble karakterisert av Leon Krier på følgende måte:

- fysisk og sosial bevaring av de historiske bysentra som nyttige modeller av det kollektive liv.

- byrom-konseptet som hovedelement i byplanleggingen.

- typologiske og morfologiske studier som et grunnlag for ny arkitektonisk disiplin.

- gjenskapelse av gater, plasser og bydeler på bakgrunn av historisk erfaring og data.

- omdannelse av boligsoner (sovebyer) i komplekse bydeler med integrerte funksjoner.

Oppgaven
Jeg vil herved foreslå utarbeidelse av en slik desentraliseringsplan for Oslo, bygget på ovennevnte prinsipper. Det er interessant å merke seg at det før krigen ble gjort et forsøk i samme retning i Harald Hals regi. Dette arbeidet ble stanset og erstattet med soneplanlegging med det resultat at Oslo nå sliter med alle de typiske og negative storbysymptomer slik som voksende periferiske soveområder, eksploderende bysentrum, forsøpling av landskapet rundt byen, trafikkproblemer og sterilisering av det sosiale liv.

Undertegnede er overbevist om at slik desentralisering av byen skal gi samfunnet konkrete fordeler på flere plan:

- Økonomisk - gjennom eliminering av pendeltrafikken spares på energi.

- *Sosialt* - gjennom integrering av alle funksjoner i de ulike bydeler skaper man forutsetning for et rikere lokalt miljø.

- Økologisk - gjennom å redusere antall til og fra jobb bilreiser minsker man skadevirkninger fra eksosforurensningen. Gjennom å bygge tett bevarer man grønne arealer både rundt byen og mellom bydelene. Klart skille mellom by og landskap garanterer intakte verdier av begge.

- Estetisk - gjennom å erstatte det etablerte abstrakte mønstret med funksjonelle soner med et tradisjonsrikt system av gater, plasser og bydeler får man gjenskapt kvaliteter som tidligere var byens kjennetegn.